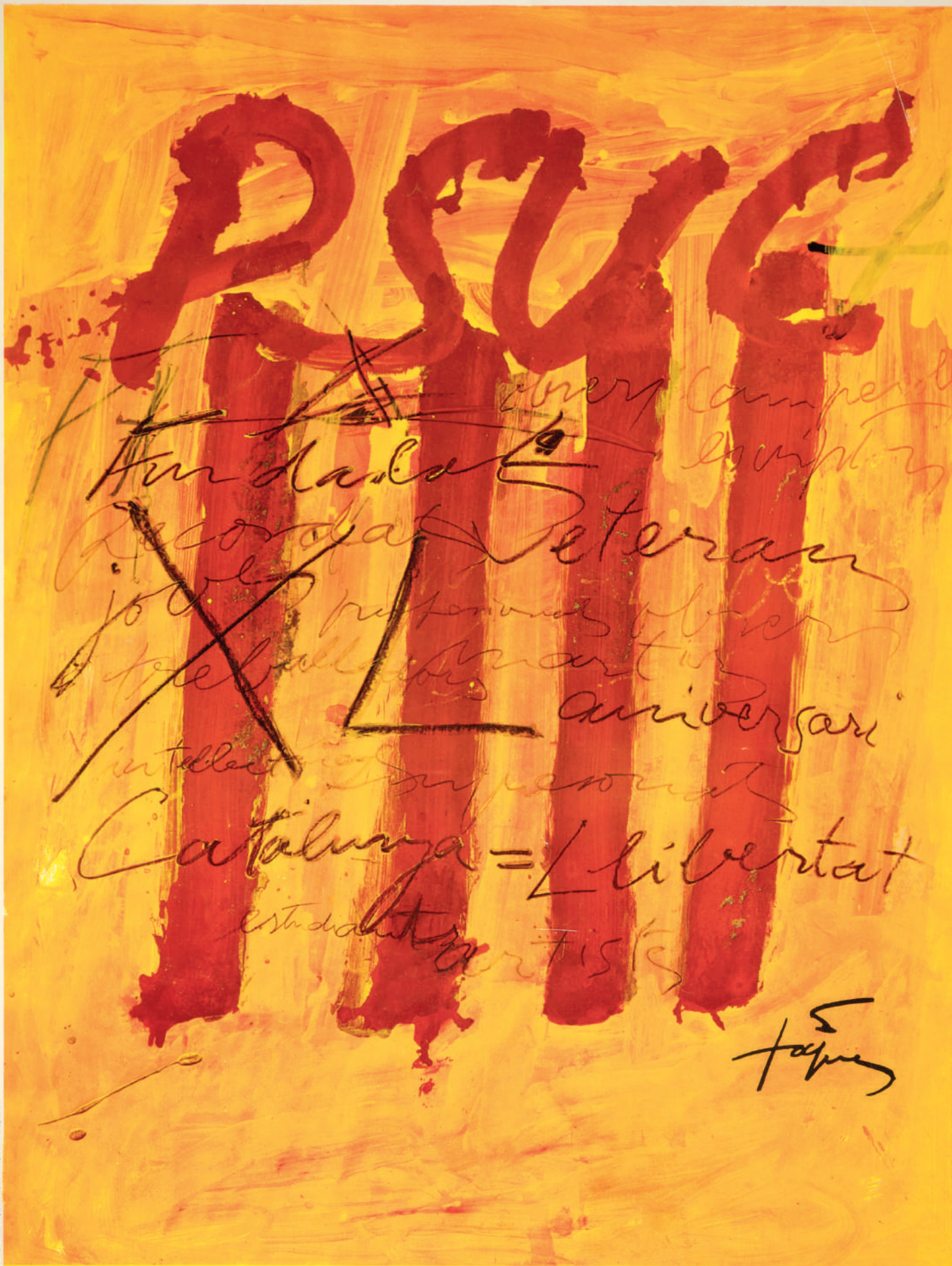

PSUC: per Catalunya, la Democràcia i el Socialisme.
Col·lecció catalana l'Avenç, nº 3
Editorial Avance

TÀPIES I EL PSUC

L'artista i el partit, més enllà d'un cartell

TXEMA CASTIELLA

UN REGAL D'ANIVERSARI

Maig del 1978. Galeria Maeght, carrer Montcada de Barcelona. Antoni Tàpies saludava, amb un somriure complagut, Enrico Berlinguer, el secretari general del partit dels comunistes italians (PCI). L'acompanyava el líder del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), Antoni Gutiérrez Díaz, que ha organitzat aquesta trobada, tot just després de la visita que han fet al Museu Picasso, al mateix carrer Montcada. És el dia previ al míting del PSUC a la Monumental, un dels grans esdeveniments de l'eurocomunisme, aquesta tendència que capitanejen els comunistes italians i que encarna Berlinguer. Al seu voltant, s'agrupen alguns partits comunistes europeus que, cada vegada més allunyats del «socialisme real» de la URSS i dels països de l'Est, estan bastint una estratègia de transformació basada en la «revolució de la majoria», una majoria expressada democràticament. Per tant, no només consideren compatibles el socialisme i la democràcia, sinó que les entenen com aspiracions inseparables.

La fotografia, vista amb la perspectiva actual, sembla un document insòlit i aparentment contradictori. Un dels artistes catalans amb més projecció internacional, conversa amigablement amb líders de dos partits polítics. Tot i la radical defensa que fa Tàpies de la independència del procés creatiu en relació a la política i al poder, aquí no sembla existir desconfiança, desafecció o por a la instrumentalització. Fa dos anys que Tàpies ha pintat el cartell amb motiu del 40è aniversari del PSUC. Fundat el 1936, el partit complia 40 anys encara prohibit i perseguit, però molt arrelat a sectors populars de la societat catalana, al moviment obrer organitzat, a la universitat, al moviment veïnal. També té presència i prestigi entre la intel·lectualitat progressista. No és només un partit comunista, és la

principal força d'oposició al franquisme, el que s'ha anomenat «el partit dels antifranquistes a Catalunya». Tàpies els admira i per això ha decidit pintar aquest cartell. No ho ha pensat inicialment, però el regalarà al PSUC. Serà el seu regal d'aniversari.

L'obra, un guaix, transmet la vitalitat d'un moment històric determinat. Sobre un fons groc ocre, les sigles del PSUC, d'on davallen les quatre barres vermelles de la senyera, en una composició semblant a la de «L'esperit català», una obra de 1971. Per sota d'aquesta potent imatge, el cartell incorpora paraules que, com grafitis en una paret, emergeixen per anomenar sectors de la resistència antifranquista: obrers, camperols, escriptors, veterans, joves, professionals, obrers, treballadors, intel·lectuals, empresonats, estudiants, artistes. Sectors que es fan visibles i es projecten més enllà de la realitat matèrica de l'obra. Tàpies hi ha escrit una síntesi de «l'aliança de les forces del treball i de la cultura». Semblava un eslògan més, però darrera d'aquest tipus de formulacions, el partit teoritzava i impulsava una estratègia d'àmplia unitat de les forces antifranquistes. Com és un homenatge al PSUC, al centre hi ha l'expressió «XL aniversari» i una de les equacions tan cares a l'artista: «Catalunya = llibertat». Una resposta contundent a la voluntat de la dictadura franquista d'aniquilar les llibertats i negar el caràcter nacional de Catalunya.

El cartell tindria un títol explícit: «PSUC, per Catalunya, la Democràcia i el Socialisme». L'artista vol remarcar que és una obra política, una obra de compromís polític. Aquest cartell de Tàpies esdevindrà una icona del partit, que el reproduirà en pòsters, en portades de llibres, en cartells d'actes. I, amb el PSUC hivernat —que és la situació actual d'aquell històric partit— el cartell de Tàpies continua sent un homenatge vigorós a la principal força d'oposició al franquisme.

Cartell «PSUC, per Catalunya, la Democràcia i el Socialisme»
Antoni Tàpies, 1976.
© Comissió Tàpies, VEGAP,
Barcelona, 2024

TXEMA CASTIELLA
(Gijón, 1958) és llicenciat en Filologia Catalana. És autor de la biografia *Antoni Gutiérrez Díaz. El Gutí. L'optimisme de la voluntat*.

Antoni Tàpies, Enrico Berlinguer i Antoni Gutiérrez a la Galeria Maeght. Maig 1978. (Eduard Olivella, AFB)

L'OBRA ÉS EL COMPROMÍS

Commemorem ara el centenari del naixement d'Antoni Tàpies (desembre 1923 – febrer 2012), un dels noms destacats de les avantguardes del segle XX i un dels artistes catalans amb més projecció internacional. La seva obra, reconeguda i apreciada, continua interpel·lant i emocionant i la seva funció humanista creix amb el temps. «Per a mi, és evident que el pintor compleix una funció social», li dirà a Salvador Pàniker en una conversa del 1966.

La dimensió més cabdal d'aquesta funció social és, lògicament, la visió de l'art expressada en la seva obra. És a dir, el posicionament social i polític es manifesta, en primer lloc, en la seva creació artística i l'aposta per l'art modern. Tàpies entén per art modern no el que succeeix en un moment determinat, sinó aquell que, en cada època històrica, malda per superar les formes tradicionals o clàssiques, sense per això deixar de valorar-les. L'art modern i progressista —una expressió que utilitza en els seus articles— estava més vinculat a uns valors que no pas a l'evolució cronològica. «¿Com és possible realment, d'oblidar que, al menys en el món de la cultura, el mot “progrés” ha de ser tingut tant o més en compte per les seves connotacions d'experiències, de coneixement i

comportaments millors, en qualsevol temps, que no pas per les d'una millora a mesura que ens apropem als nostres temps?» es pregunta el 1984. Per Tàpies, no tot el que és nou, pel fet de ser-ho, és progressista o modern.

En les noves avantguardes, en l'informalisme i en l'ús de nous materials, anirà trobant i desenvolupant el seu estil, aquella forma d'expressió que necessita per transmetre la seva visió del món i les seves reflexions sobre la realitat. Una realitat que sap convocar a través d'objectes quotidians, de la modèstia de coses senzilles o abandonades, que resignifica. No pinta uns pantalons gastats sinó que aquells pantalons són la pintura. Una aparent simplicitat que és, en ella mateixa, un missatge polític.

Si en la forma s'allunya del naturalisme o del figurativisme tradicional, també en el contingut s'oposa a qualsevol temptació de supeditar l'obra d'art a una utilització política, «a la difusió de codis o missatges definits» socials o morals. L'experimentació amb formes, collages, materials, textures, textos o colors no són «la novetat per la novetat» sinó part de la seva pròpia filosofia, del procés de recerca personal. Al seu text «Senyes de modernitat» diu que els moviments artístics moderns acostumen a ser aquells que es

relacionen o dialoguen amb els corrents científics i filosòfics del seu moment. El seu art bevia de moltes fonts i cultures, que l'ajudaven a abordar preguntes bàsiques. Tàpies va escriure i reflexionar sobre el procés creatiu i la seva funció. Montserrat Roig va destacar que era un artista «capaç de teoritzar la seva pròpia obra».

Dins de la seva creació, ocupa un lloc rellevant l'obra gràfica mitjançant la que mostrava explícitament el seu compromís cívic. És una obra coneguda i popular, perquè es va expressar generosament en el suport a moltíssimes iniciatives associatives, culturals, catalanistes, en defensa dels drets humans. Tothom coneix alguns d'aquests cartells de Tàpies. Les causes són diverses però tenen un fil que les relliga. Una campanya per l'abolició de la pena de mort, el Festival popular de la cançó catalana (1968), el Congrés de cultura catalana, cartells contra l'apartheid a Sudàfrica, la Marxa de la llibertat, la creació de l'Assemblea de Catalunya i un llarg etcètera.

Tàpies no viu en una torre d'ivori, no veu contradicció entre l'artista i el ciutadà, una mateixa persona que forma part d'una societat i d'una comunitat. En el seu cas, un país sotmès durant molts anys a una dictadura feixista, que nega les llibertats polítiques i nacionals de Catalunya. Amb aquesta consciència, participarà directament en alguns dels actes més transcendents de l'oposició antifranquista, entre els que destaquen dues de les «tancades» més sonades: la Caputxinada, el 1966, amb motiu de la creació del Sindicat d'Estudiants (SDEUB) i la tancada de Montserrat, el desembre de 1970, per protestar pel procés de Burgos. En tots dos casos, superarà el respecte o la por que li pot infondre participar en actes clandestins. No és un neguit abstracte: és la por dels efectes repressius que pot suposar, com seria la seva pròpia detenció arran de la Caputxinada.

Tot plegat és l'expressió d'una cultura cívica democràtica en què «militava» Tàpies. I, en aquest context global un capítol, específic i amb valor propi, és el seu suport al PSUC. És una relació des de fora —ell no era comunista— però que no va amagar mai. Ans al contrari, va estar sempre al costat quan aquest partit l'hi va demanar.

LA RELACIÓ DEL PARTIT AMB ELS INTEL·LECTUALS I ARTISTES

La relació que basteixen artista i partit és singular, però no excepcional: s'explica, en

gran part, pels vincles que el PSUC havia teixit amb molts intel·lectuals i artistes. I, Tàpies és un cas molt rellevant d'aquest univers global, però caldria citar molts altres escriptors, poetes, pintors, periodistes, etc. que van establir una estreta relació de col·laboració o complicitat amb aquell partit. L'any 1976, al voltant de 150 intel·lectuals signen un manifest per felicitar el 40è aniversari del PSUC.

El marc polític i ideològic en què això es produeix és possible pels canvis que van operant alguns partits comunistes europeus. Canvis polítics i ideològics que ja hem esmentat i que comporten també canvis en els mètodes i les formes. Així, el dogmatisme i el sectarisme que havien caracteritzat els partits comunistes són substituïts pel respecte a la pluralitat i el reconeixement de la diversitat.

Una influència clau en aquesta estratègia política és la del filòsof i polític italià Antonio Gramsci, dirigent del PCI. Especialment a partir del concepte «hegemonia», entesa com la capacitat de transformar les estructures socials a través d'un consens majoritari,

Portada del número de *Treball*. Tàpies i López Raimundo, després de sortir de l'alliberament del darrer (octubre 1976), amb el cartell PSUC al fons.

d'una direcció cultural, intel·lectual o moral, que es dona en el terreny de les idees. Més enllà del determinisme econòmic, Gramsci obre nous espais en el debat polític. En la concepció gramsciana, el partit comunista —de composició bàsicament obrera en aquella època— és, també en ell mateix, un intel·lectual orgànic, un intel·lectual col·lectiu, que té una funció important en la batalla de les idees. Sota aquesta perspectiva, ni la cultura ni el coneixement són exclusius dels intel·lectuals i dels artistes, però a la vegada aquests tenen un paper destacat en la batalla per al progrés. La gran novetat serà que aquest paper determinant és reconegut des del respecte a la seva obra i a la seva independència. La referència a Gramsci no és una anècdota exòtica: Tàpies és un bon coneixedor del seu pensament i una de les seves obres, que l'artista va donar al PSUC, es titula, precisament, «Recordant Gramsci» (1979).

Hem dit que el cas de Tàpies, tot i la seva rellevància, no és únic. Un fet excepcional que demostra el suport de diversos artistes al PSUC va ser la donació de quadres o obres plàstiques al partit. Així es va conformar el Fons d'Art del PSUC, un fet insòlit en l'àmbit dels partits polítics. El Fons incloïa obres d'artistes com Daniel Argimon, Francesc Artigau, Esther Boix, Albert Ràfols Casamada, Niebla, Joan Miró, Maria Girona, Joan Pere Viladecans, Josep Guinovart, Joan Brossa, Armand Cardona, Agustín Ibarrola, Joan Vila Grau, Yago Pericot, Robert Ortuño i el mateix Antoni Tàpies, entre d'altres. El PSUC havia promogut indirectament la venda d'obres donades, per tal de poder pagar multes de persones i col·lectius represaliats o per ajudar treballadors en vaga. El partit va mostrar públicament aquest fons artístic el març de 1985, coincidint amb el seu 7è Congrés. Malauradament, el 1990, la crisi del partit va obligar-lo a despendre's d'aquest fons artístic, a canvi d'eixugar els deutes existents amb diverses caixes d'estalvi.

Molts d'aquells artistes estaven també entre els signants del manifest «Nosaltres també votem PSUC», una altra mostra col·lectiva de suport que es va produir durant la campanya electoral de les primeres eleccions democràtiques del 1977. Ja es veu que la relació entre el PSUC i els artistes era un hàbitat poc comú en la relació entre aquests i els partits polítics. I aquesta singularitat s'explica pels dos motius apuntats: d'una banda, el caràcter aglutinador del PSUC com a principal força d'oposició a la dictadura que,

en determinats moments i ambients, podia semblar més un moviment polític que no pas com un partit comunista. D'altra banda, pel capteniment del partit amb la diversitat i la singularitat dels intel·lectuals: allò que es valorava era la seva tasca creativa, des del respecte a la seva llibertat i independència.

Aquest és l'espai —polític i mental— que ofereix el PSUC a molts intel·lectuals i artistes: un àmbit on poder col·laborar i contribuir a la lluita col·lectiva contra la dictadura i a favor de valors compartits, com la igualtat i la llibertat. Un binomi que, per aquella generació política, no només no era excloent sinó que ambdós principis anaven estretament lligats.

TÀPIES I EL PSUC

Tàpies, persona inquieta i compromesa, coneixia persones del seu entorn artístic que eren properes al PSUC, com Joan Brossa, un dels seus grans amics, o el crític d'art Arnau Puig. Però el seu contacte més orgànic i determinant serà a través de Xavier Folch, un jove universitari quan el coneix a principis dels 60 i que, amb el temps, seria no només un destacat intel·lectual i editor, sinó una figura clau sobre la que es construeix la relació del PSUC amb bona part del món intel·lectual. A les seves memòries, Tàpies parla amb gran estima de Folch, amb qui va conversar molt sobre cultura i política. Va ser Xavier Folch qui el va visitar per convidar-lo a la tancada dels Caputxins de Sarrià. Superat el respecte que li feia aquella acció clandestina, Tàpies destacarà després la satisfacció i l'agraïment per haver pogut participar-hi, conscient que era una acció necessària i que, a la vegada, havia estat una experiència vital molt rellevant. Va encaixar amb humilitat la detenció posterior, sabent que els efectes de la repressió eren molt més durs amb altres persones més compromeses i menys conegudes. Compartiria calabós amb Manuel Sacristán, filòsof i professor universitari, que era un dels intel·lectuals de més prestigi del PSUC, responsable del comitè d'intel·lectuals del partit i, entre moltes altres coses, el principal introductor de l'obra de Gramsci a Espanya.

En aquests anys 60 es comença a forjar la relació entre Tàpies i el PSUC, una relació que esdevindrà un suport explícit i desacomplexat a la dècada dels 70. Coneixerà i teixirà relacions amistoses amb dirigents com Josep Solé Barberà, Rafael Ribó, Gregori López Raimundo o Antoni Gutiérrez

Del PSUC, Tàpies en valora la defensa de la llibertat, el catalanisme, els valors de la igualtat. Però també hi ha una dimensió afectiva: admira el partit i, sobretot, les persones que en condicions difícils n'han format part.

Díaz, entre d'altres. A més de la gran amistat amb Joan Brossa, qui tenia una estreta relació amb el partit. El vincle de l'artista i el partit té un component de proximitat intel·lectual i política, a què Tàpies fa referència a la seva obra escrita. En valora, com ja hem esmentat, la defensa de la llibertat, el catalanisme, els valors de la igualtat. Però també hi ha una dimensió afectiva: Tàpies admira el PSUC i, sobretot, les persones que en condicions difícils n'han format part. El pintor en deixarà nombrosos testimonis. Pel que fa als escrits, destaca l'article «L'art i el compromís històric» (1976), un títol amb clares ressonàncies italianes. Clou el text amb aquesta afirmació: «Perquè, finalment, els partits i els compromisos els fan els homes, uns homes determinats de carn i ossos. I en el cas que ens afecta, concretament els comunistes del país català, per poc que se'ls conegui i es recordi com durant quaranta anys han contribuït a treure'ns les castanyes del foc amb tants sacrificis, no hi ha més remei que reconèixer que la seva credibilitat està fora de tot dubte».

El mateix any, Tàpies va participar en el llibre que commemorava el 40è aniversari del PSUC, contestant el qüestionari del periodista Antoni Batista. Entre les seves respostes, afirma: «No crec que ningú, per poc que hagi conegut alguns dels militants del PSUC, i en especial dels veterans, pugui deixar de tenir un gran respecte i admiració per aquest partit. Passats els moments de dogmatisme estalinista, dubto que avui hi hagi, dins del ventall de forces polítiques que a Catalunya es prepara per entrar a l'escenari democràtic, una gent més carregada de raó i més coherent; més honrada i humana, més comprensiva... i fins i tot més simpàtica». Aquest any 1976 Tàpies fa de la legalització del PSUC —que alguns somniaven en evitar en aquells moments— una causa pròpia, amb què es compromet explícitament. Per ell és inconcebible una democràcia sense els comunistes i que aquesta serà una prova clau de la Transició.

El juny de 1977, coincidint amb les primeres eleccions democràtiques, escriu a l'*Avui* l'article «Comunisme i cultura cata-

lana», un text molt rellevant per entendre les relacions entre els artistes i el PSUC. Se situa en el context de l'humanisme marxista que, en contraposició a l'estalinisme, s'ha anat desenvolupant a Europa. Tot valorant també la resistència cultural de sectors més conservadors a Catalunya, Tàpies destaca la influència d'aquest humanisme marxista en el terreny del pensament i la creació cultural d'avantguarda. El text és rellevant, sobretot, perquè es refereix sense embuts a la suposada «instrumentalització» que els comunistes feien dels artistes o intel·lectuals. Tàpies ironitza sobre la capacitat que tenien de «deixar-se manipular» per agrair a continuació aquesta suposada manipulació, per l'oportunitat que els brindava de contribuir a la lluita per la democràcia i «d'engranar realment l'art a la vida, donar consciència a tots de la important funció social que aquell pot arribar a assolir».

Desmenteix qualsevol instrumentalització, posant veu a la concepció del PSUC sobre la relació amb els artistes i creadors: «Perquè aquesta és la gran sorpresa que espera als incrèduls i als que tenen por: per als nostres comunistes, ni el so era qualsevol ni es tractava de proposar-nos coses alienes a la nostra feina o que no fossin perfectament conseqüents amb la nostra trajectòria. El que es feia en realitat era treure hàbilment el profit que normalment sempre s'hauria de treure de la cultura, era exaltar els autèntics valors del nostre país, donar impuls i ressonància a les nostres personalitats, amb les nostres mateixes obres específiques o amb gestos ciutadans que estan estretament lligats a les intencions d'elles».

En una entrevista amb Lluís Permanyer, es referiria específicament al cartell del PSUC en aquests termes: «El vaig fer espontàniament ja que em sembla que els catalans devíem i seguim devent un gran homenatge al PSUC: no se li ha reconegut prou el fet que, si no hagués assumit totes les aspiracions nacionalistes de Catalunya, ara estaríem envaïts per una gran onada lerrouxista. Durant el franquisme, el PSUC va realitzar una admirable tasca integradora de la immigració». En aquesta entrevista deixa clar

**20è aniversari
nous horitzons
1960-1980**

**20 anys al servei del socialisme,
contribuint al debat teòric,
polític i cultural a Catalunya**

for

que el seu suport al partit és més un servei a la democràcia que l'adhesió a un programa.

OBRA GRÀFICA DE SUPORT AL PSUC

Com veiem, Tàpies va ser molt explícit en els seus escrits i converses, no va defugir un tema que podia ser delicat o polèmic —les relacions amb un partit comunista— i va reflexionar sobre les relacions entre la realitat, el context i l'art. Però el que és més significatiu en un artista és la seva obra. És el seu llenguatge principal. I Tàpies va col·laborar com a artista en diverses iniciatives del PSUC.

L'any 1971, es va editar clandestinament el llibret *Des d'un got d'aigua fins al petroli*. Era un recull de poemes de Joan Brossa, una aportació del poeta a la campanya econòmica que en aquells moments menava l'organització de Mataró del PSUC. Se'n van imprimir 800 exemplars ciclostilats. Antoni Tàpies va fer un dibuix per il·lustrar la publicació, que va tenir dues reedicions posteriors (1977 i 1978).

Ja hem parlat del guaix realitzat amb motiu del 40è aniversari del PSUC. El seu valor simbòlic va fer que el partit el mantingués en dipòsit, malgrat la «crisi» de 1990.

El febrer de 1978, Tàpies va fer el cartell «Lluita, cultura, socialisme» per a les Jornades que la Comissió de Cultura del PSUC va organitzar al Col·legi d'Advocats de Barcelona. El títol del cartell és el lema de les Jornades. Ell mateix participaria en una de les taules rodones —«El compromís polític de l'intel·lectual»—, conjuntament amb Raimon, Oriol Bohigas, Maria Aurèlia Campmany, Josep Laporte i Jordi Carbonell.

L'any 1979 Joan Brossa i Antoni Tàpies van publicar conjuntament —en una edició artística i numerada— el llibre *U no és ningú* que agrupa dues obres de l'any 1950. D'una banda, 29 textos i 5 poemes de Brossa i, de l'altra, 23 dibuixos de Tàpies, de la seva època de figurativisme surrealista. És una obra que els dos «guerrillers culturals», com s'anomenen ells mateixos, dediquen als membres del PSUC. El text que van incloure-hi és prou explícit:

El 1950 els comunistes catalans eren presents en el propòsit de remarcar la dimensió política de les nostres obres sense abandonar el camí de la renovació. En aquest punt, i en la perspectiva d'aquells anys, també estem en deute amb el poeta i diplomàtic Joao Cabral de Melo, que residia a Barcelona.

El 1979, en publicar dues obres paral·leles d'aquell període, dediquem el llibre als lluitadors del PSUC, amb l'horitzó dels quals hem identificat sempre les nostres aspiracions de guerrillers culturals.

La menció a Cabral de Melo és un just tribut al diplomàtic i poeta brasiler. Va ser destinat a Barcelona a finals dels 40 i va establir forts lligams amb artistes catalans, com Joan Miró, Joan Brossa i Antoni Tàpies. Aquest reconeix a les seves memòries que la perspectiva marxista de Cabral el va influenciar molt en aquells anys.

El 1980 realitza el cartell 20è aniversari de *Nous Horitzons* (1960-1980), la revista teòrica i cultural del PSUC. Es tracta d'un reaprofitament de la idea amb què havia fet el seu cartell «Recordant a Gramsci», ja que manté la seva imatge però ara, a més del títol, incorpora aquesta llegenda: «20 anys al servei del socialisme, contribuint al debat teòric, polític i cultural de Catalunya».

Nous Horitzons és una publicació excepcional en el panorama intel·lectual de la clandestinitat. Creada pel PSUC el 1960, es va editar durant els primers anys a Mèxic i més tard, a França. Segons va documentar Giaime Pala, se n'imprimien 2000 exemplars i, tot i les dificultats, el primer responsable de la revista, Francesc Vicens, va aconseguir una bona distribució als centres de l'exili i que 100 exemplars entressin també a Catalunya. La llista de persones que van col·laborar-hi amb articles i treballs és impressionant i va esdevenir un espai de reflexió política i cultural, allunyat de la urgència o les demandes de la conjuntura. *Nous Horitzons* es va editar sempre —i es continua editant— en català, igual que *Treball*, essent dos exemples paradigmàtics del compromís del PSUC amb la llengua.

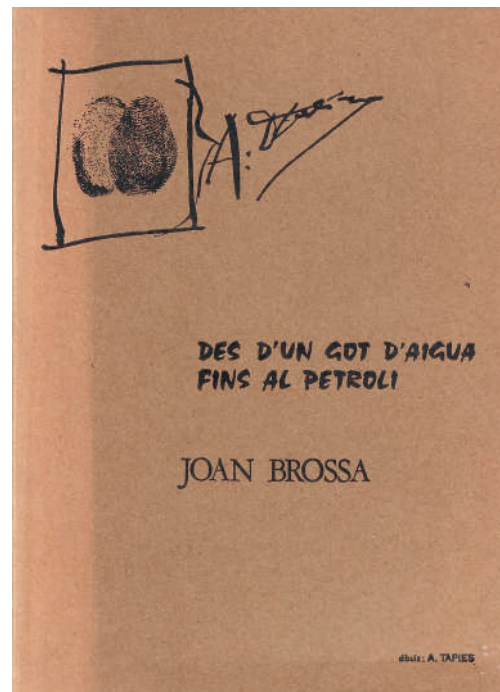
Tàpies era lector fidel de *Nous Horitzons*, que menciona de vegades en els seus escrits, i on ell mateix va escriure. Al número 26 (1973), va publicar un article amb el títol «Picasso, l'heroi», un encès elogi al pintor, a qui compara amb els grans científics, pensadors i poetes del segle XX, i de qui en destaca, lògicament, el compromís polític. L'article no va signat amb pseudònim sinó amb la seva firma manuscrita. El prestigi internacional de Tàpies llavors ja era enorme i això el feia tenir cada vegada menys por al règim, tot i que el franquisme continuava reprimint amb brutalitat. En aquell mateix número de *NH* apareix una «Carta oberta

Cartell commemoratiu del 20è aniversari de *Nous Horitzons*.
Antoni Tàpies, 1980.
© Comissió Tàpies, VEGAP,
Barcelona, 2024

de l'Assemblea Permanent d'intel·lectuals catalans als treballadors de COPISA», amb motiu de l'assassinat del treballador Manuel Fernández Márquez, pels trets de la policia durant una vaga a la Tèrmica del Besós. La Carta fa costat a les reivindicacions que motivaven aquella mobilització obrera: augment de salari, jornada de 40 hores, llibertat de reunió i dret de vaga, entre altres. Aquell any s'inicia també el procés 1001 a Marcelino Camacho, Nicolás Sartorius i la

direcció de les clandestines CCOO. Aquest era el context en què Tàpies es mostrava i explicitava el seu compromís polític.

El maig de 1978 Tàpies fa el cartell «Ara és demà», amb protagonisme del conegut vers de Miquel Martí i Pol, per anunciar les Jornades que ha organitzat la Comissió de Cultura del PSUC d'Osona, en homenatge al poeta. Com és sabut, en aquella època Martí i Pol era militant del PSUC. Les Jornades es van realitzar simultàniament a la mateixa vila de Roda de Ter, a Vic i a Manlleu, la darrera setmana de maig del 1978.

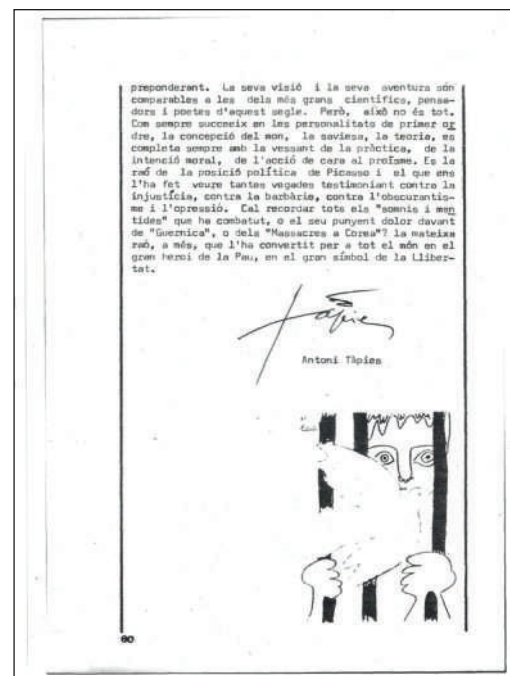
L'EXERCICI DE LA LLIBERTAT

La independència de l'artista és innegociable. «L'artista treballa i pensa per compte propi, i l'únic intervencionisme correcte amb què estic d'acord és el que protegeix i fomenta aquesta llibertat», escriu Tàpies el 1955. Molts anys més tard, en una entrevista del 2008, Josep M. Muñoz li pregunta si creu que l'art ha de tenir autonomia respecte de la política. Tàpies respon afirmativament i diu «Jo sempre he predicat la independència. Això no vol dir que no puguem tenir, de tot cor i de tot cervell, idees pròximes a una ideologia».

És evident que Tàpies no es va prestar, en cap moment, a ser la veu d'un partit polític. Però va entendre que la seva independència no era sinònim d'aïllament. Ironitzava a voltes amb aquells que deien «Jo pinto i prou», com si l'art fos aliè a tot el que l'en-

[A dalt]
Coberta del llibre *Des d'un got d'aigua fins al petroli* de Joan Brossa, amb dibuix de Tàpies. Primera edició clandestina, 1971.

[A baix]
Article d'Antoni Tàpies sobre Picasso a *Nous Horitzons*, 1973.

volta. La indiferència o l'altivesa desmenjada l'irriten. Un dels textos més analítics i clarificadors de la seva concepció sobre les relacions entre cultura i política és la ponència que va fer a les esmentades Jornades del PSUC, amb el títol «Lluita, cultura, socialisme». Consta que la desconfiança en els partits polítics, i en els mateixos polítics, està justificada per part d'intel·lectuals i artistes, sobretot per les persecucions, censures o utilitzacions que s'han fet, sobre la cultura i el pensament, principalment en els règims autoritaris. Però Tàpies creu que cultura i política es poden trobar en determinats ideals filosòfics o ètics, quan coincideixen en una determinada «concepció del món». Es tracta, ja es veu, no tant dels partits com dels valors.

Per il·lustrar-ho utilitza una cita del lingüista i filòsof xinès, Lin Yutang: «un home educat és el que sap —recalquem-ho bé— *prendre partit*, aquell que sap amb qui s'ha de solidaritzar i contra qui ha de lluitar». En el mateix escrit torna a reblar aquesta idea: política i cultura poden complementar-se perfectament «quan coincideixen en

uns ideals comuns per transformar el món». I ho fa recolzant-se de nou en la filosofia oriental: «Parafrasejant la resposta que donà un mestre Zen a qui s'havia preguntat si era millor estar dintre o fora del temple, igualment hauríem de respondre que quan es porta el temple amb un mateix, ja no té sentit parlar d'entrar o sortir, ni d'independència ni de compromís».

És manifest que la relació de Tàpies amb el PSUC no va ser anecdòtica sinó rellevant per a l'artista. Ens informa d'alguns trets essencials del seu capteniment cívic i polític. Podria semblar sorprenent i contradictori que un artista que havia advocat per la independència política es significués tant en el suport a un partit polític. I, tanmateix, contra la por de la repressió franquista, contra el recel de ser manipulat, contra la incomoditat de les crítiques, Tàpies va tenir el coratge de significar-se políticament. Sembla evident que en el seu cas no hi havia cap contradicció: les seves decisions, també en aquest terreny, eren, precisament, un exercici de la pròpia independència. Un exercici de la seva llibertat. ■

«El 1947, a Basilea vaig tornar a veure per primera vegada després de la guerra una gran exposició dels meus quadres, molts dels quals havia donat per destruïts. El règim hitlerià els havia venut a l'estranger a canvi de bones divises.» OSKAR KOKOSCHKA

Un assaig sobre com el nazisme va distingir entre el que consideraven art bo o art degenerat i les conseqüències que va tenir sobre l'espoli i la destrucció d'obres d'art, sobre el tràfic il·legal i l'enriquiment d'alguns. Un tema que no és només de passat sinó que té implicacions en el present i planteja preguntes sobre la reparació del dany.

Sèrie Assaig • 160 p. • 17€

L'AVENÇ
www.lavenc.cat

